

ניצחו בקרב - הפסידו במלחמה

הניצחונות שהשיגו
האמריקנים בווייטנאם
בסדרה של מבצעים גדולים
במחצית הראשונה של 1967
לא תורגמו לניצחון במלחמה.
מכאן עולה השאלה אם יש
כלל היגיון אופרטיבי בניהול
מבצעים בעצימות גבוהה
במלחמה נגד גרילה

מסוק אמריקאי מסוג צ'ינוק (CH-47) מעביר עוקב
מים לבסיס אמריקני בווייטנאם (1967)
מול העוצמה והחשיבה הצבאית הקונונציונלית של
ארה"ב ניצב אויב שלחם לפי עקרונות הגרילה של
מאו דזה דונג

טל טובי

היסטוריון צבאי

בין נובמבר 1966 למאי 1967 יצא צבא ארה"ב לשלושה מבצעים רחבי היקף בווייטנאם באזור שכונה War Zone C. האזור הזה, שנמצא מצפון-מערב לסייגון, סמוך לגבול עם קמבודיה, היה מאחז חשוב של הקומוניסטים ושימש להם בסיס יציאה לפעולות במחוזות הדרומיים של דרום-וייטנאם. מטרת המבצעים של צבא ארה"ב הייתה לטהר את השטח מנוכחותם של הווייטקונג ושל יחידות צבא מצפון-וייטנאם. מטרתו של המאמר הזה היא לבחון את מקומם של מבצעים רחבי היקף - מבחינת משכם, הכוחות המושקעים בהם ושטח הזירה שבה הם מתנהלים - במלחמה נגד גרילה. לשם כך יתמקד המאמר במבצע "סדאר פולס" (Cedar Falls) שהתנהל בדרום-וייטנאם בינואר 1967.

בחרתי במבצע "סדאר פולס" משום שמלכתחילה הוקצו לו כוחות גדולים (בהיקף של קורפוס), ואילו המבצע שקדם לו - מבצע "אטלבורו" (Attleboro) - היה מבצע "מתגלגל", כלומר, בתחילתו הוא היה משימת "חפש והשמד" רגילה, ורק בהמשך הוא שאב אליו עוד ועוד כוחות. במבצע "סדאר פולס" נעשה שימוש בכל היכולות הצבאיות שעמדו לרשות צבא ארה"ב בווייטנאם: כוחות מוטסים, חי"ר ממוכן, שריון, ארטילריה, מסוקים מסוגים שונים, מפציצים כבדים, מטוסים לסיוע אווירי קרוב, כוחות הנדסה ואף לוחמה כימית.

האסטרטגיה האמריקנית בשנים 1965-1967

מפקד הכוחות האמריקניים בווייטנאם, גנרל ויליאם וסטמורלנד, המשיך את אסטרטגיית ההשמדה שנקטו האמריקנים במלחמותיהם הקודמות ושהן ניצלו את כוח האש העצום שעמד לרשותם.¹ מטרת האסטרטגיה שלו הייתה להשמיד את כוחות האויב באמצעות שילוב של כוח האש ושל הניידות האווירית.

מול העוצמה והחשיבה הצבאית הקונוונציונלית של ארה"ב ניצב אויב שלחם לפי עקרונות הגרילה של מאז דזה דונג. העקרונות האלה קבעו באופן נחרץ שאין להתמודד ישירות מול אויב שנהנה מעליונות צבאית. על כוחות הגרילה - לפי העקרונות האלה - לתקוף רק במקום ובזמן הנוח להם, ואת מרבית הזמן עליהם להקדיש לבניית כוח צבאי סדיר שיביס בסופו של דבר את צבא האויב.²

כדי למנוע מהווייטקונג לפעול בהתאם לתפיסת הלחימה שלו שאף הפיקוד האמריקני לכפות עליו לצאת לקרבות שבהם תבוא לידי ביטוי עוצמת האש והניידות של הכוחות האמריקניים. לצורך זה ניהלו האמריקנים מאות מבצעי "חפש והשמד". אחד הגורמים העיקריים שהניע את וסטמורלנד לנקוט את האסטרטגיה הזאת היה תוצאות המערכה ביא דראנג - המפגש הצבאי הגדול הראשון בין יחידות אמריקניות ליחידות צפון-וייטנאמיות.³

את מבצעי ה"חפש והשמד" הנהיג וסטמורלנד וקצין המבצעים שלו ויליאם דה-פי (שלאחר מכן מונה למפקד דיוויזיית חי"ר 1 שכינויה הוא Red Big One). השניים ראו במבצעים האלה כלי מבצעי אגרסיבי נגד הווייטקונג ונגד היחידות של צבא צפון-וייטנאם שפעלו בדרום. מבחינה טקטית הכוונה הייתה להשתמש בניידות הגבוהה של המסוקים כדי להביא במהירות גייסות לשדה הקרב, להקיף כוחות ממקום למקום ולשלוט תגבורות בעת הצורך. באמצעות השימוש הרב

במסוקים הביאה ארה"ב לידי ביטוי את יתרונה הטכנולוגי וניסתה ליצור לחימה אסימטרית. שיטת הפעולה של האמריקנים הייתה לשגר יחידות בסדרי גודל שונים לחפש אחר האויב.⁴ למעשה ביטאה הטקטיקה האמריקנית את רצונו של וסטמורלנד "למצוא את האויב ולהשמיד את מתקניו הצבאיים: בונקרים, מנהרות, מצבורי אורז ותחמושת נסתרים ומחנות אימונים".⁵ וסטמורלנד סירב לנהל מלחמה סטטית בעלת מאפיינים הגנתיים, כפי שניהלו הצרפתים עשור קודם לכן, ושאל להעביר את המלחמה לשטחים שבהם שלט הווייטקונג כדי לאלצו להילחם. הטקטיקה הזאת - למרות הביקורת הרבה שנמתחה עליה⁶ - שיקפה את המגמה ההתקפית המסורתית של צבא ארה"ב. כיוון שהאויב סירב להילחם כשידע שכוחותיו נחותים והסתתר, חייב היה הצבא האמריקני למצוא אותו.⁷ ברור היה לפיקוד האמריקני שאם יצליח בכך, יוכל להביא לידי ביטוי את כל העוצמה הצבאית שעמדה לרשותו ולהשיג הכרעה וניצחון.

במהלך 1966 החל צבא ארה"ב לזהות את האסטרטגיה הקומוניסטית. בלאוס ובקמבודיה יצרו הווייטקונג וצבא צפון-וייטנאם מתחמים שבהם נערכו לקראת מבצעים בתוך דרום-וייטנאם. לפני מבצעים נהגו הקומוניסטים לקדם אספקה - במיוחד אל האזורים שמצפון לסייגון. כשזוהתה תנועה כזאת של אספקה, יצא הפיקוד האמריקני למבצעים רחבי היקף כדי לפגוע בהיערכות הקומוניסטים. בכך קיווה וסטמורלנד לשמר את היוזמה ההתקפית ולנצל את כוח האש ואת הניידות של הכוחות האמריקניים נגד המאחזים הקומוניסטיים. הנחת היסוד של המבצעים האלה הייתה שהקומוניסטים ינסו להגן על בסיסי הלוגיסטיקה שלהם, ובקרבות שיתפתחו הם יובסו בעזרת כוח האש המסיבי של צבא ארה"ב.⁸ למעשה, יצרו האמריקנים מערכת של הגנה אסטרטגית נידת יחד עם נטילת יוזמה התקפית ברמה הטקטית.

ב-1967 שינו האמריקנים את האסטרטגיה שלהם בווייטנאם. הפיקוד האמריקני החל לנהל מבצעים רחבי היקף כדי לטהר אזורים נרחבים מנוכחותם של הווייטקונג ושל צבא צפון-וייטנאם. המודיעין האמריקני העריך שבשלהי 1966 היה הווייטקונג מאורגן במסגרות דיוויזיוניות ושהעורף הלוגיסטי שלו נמצא באזורים שמצפון לבירה סייגון. וסטמורלנד הגדיר את האזורים האלה "עקב אכילס של האויב".⁹ המבצעים רחבי היקף שניהלו האמריקנים ב-1967 התמקדו בעיקר באותם האזורים (שכינו War Zone C) אך גם באזורים נוספים מסביב לסייגון (שכינו War Zone D).

הלחץ האופרטיבי שהסיקו האמריקנים מהמבצעים שערכו ב-1966 היה שעליהם לנייד כוחות רבים בזמן קצר בכל מרחב הלחימה וכי מבצע על-דיוויזיוני יכול לכפות על הווייטקונג ועל צבא צפון-וייטנאם להילחם.¹⁰ אך יותר חשוב מכך היה הלחץ של האמריקנים שהיחידות של הווייטקונג ושל צבא צפון-וייטנאם אינן יכולות להתמודד איתם בתחום האש וכושר התמרון האנכי (כוחות מוטסים). הערכת האמריקנים שמבצעים ב-1966 היו מוצלחים, הלחצים שהם הפיקו מהמבצעים האלה והערכות המודיעין שלפיהן מתרכז האויב באופן מסיבי מצפון לסייגון הם שהובילו למבצעים הנרחבים במחצית הראשונה של 1967. מדובר בשני מבצעים גדולים שנערכו באזור צבאי 3 (Military Region [MR] 3) (שהיה חלק מהאזור שכונה War Zone C) והיו באחריותה של מפקדת קורפוס 2 (II Field Force) 41

IIFF) שהוקמה במרס 1966. משימתו של הקורפוס הייתה לספק הגנה באזור שמסביב לסייגון ובדלתת נהר המקונג.

תכנון המבצע

מבחינת הפיקוד האמריקני הסכנה העיקרית לכוחותיו בתחילת 1967 הייתה באזור הנמצא כ-20 ק"מ צפונית-מערבית לסייגון ושכונה "משולש הברזל". צלעות המשולש נחו על נהר סייגון במערב ועל נהר טי-טין במזרח, ובסיס המשולש היה קו דמיוני מהכפר בן-סוק מזרחה עד לעיירה בן-קאט (ראו מפה). שטחו של המשולש היה כ-310 קמ"ר. המודיעין האמריקני קבע שבאזור מצויים כמה מבסיסיו העיקריים של הווייטקונג, ובהם מאגרי תחמושת ומזון גדולים. כמו כן העריך הפיקוד האמריקני שבאזור הזה נמצאת המפקדה הראשית של הווייטקונג שניהלה את כל הפעילות הצבאית והפוליטית במחוזות שמסביב לסייגון. בדצמבר 1966 העריך המודיעין האמריקני שהווייטקונג מתכנן מתקפה רחבת היקף לעבר העיר סייגון.¹¹ חשיבותו של האזור הזה נבעה גם מכך שבו עברו שניים מצירי התנועה המרכזיים בדרום. לפיכך תיכננו האמריקנים מבצע רחב היקף כדי לטהר את "משולש הברזל". הפיקוד האמריקני העריך שאם תחוסל נוכחות הווייטקונג באזור, ניתן יהיה להשיג שליטה גם על האוכלוסייה המקומית - מה שיגביר את הביטחון בסייגון עצמה. הניסיונות לטהר את השטח החלו כבר ב-1963. האמריקנים ניסו שיטות שונות במלחמתם נגד תשתית הווייטקונג באזור, אך לא זכו להצלחות של ממש.¹²

חצי שנה לפני תחילתו של מבצע הטיהור הגדול פתחו האמריקנים במאמצים לאסוף מודיעין על האויב. אלה כללו סיורים אוויריים אינטנסיביים, הצבת חיישנים, תחקור חיילים אמריקנים שסיירו בשטח ותחקור סוכנים שפעלו בקרב הווייטקונג. שפעלו בקרב הווייטקונג

חצי שנה לפני תחילתו של מבצע הטיהור הגדול פתחו האמריקנים במאמצים לאסוף מודיעין על האויב. שם הקוד של מאמץ האיסוף היה מבצע "רנדו" (Rendezvous), והוא כלל סיורים אוויריים אינטנסיביים, הצבת חיישנים, תחקור חיילים אמריקנים שסיירו בשטח ותחקור סוכנים שפעלו בקרב הווייטקונג. מפות ההערכות של האויב עודכנו על סמך ניתוח מארבים והיתקלויות וכן על סמך דיווחי טייסים בנוגע למקומות שמהם נורתה עליהם אש נ"מ.¹³ יש לציין שהמודיעין האמריקני אסף מידע לקראת מבצע בכל War Zone C, דהיינו לקראת מבצע גדול הרבה יותר מזה שבוצע בסופו של דבר. שם הקוד שניתן למבצע המורחב היה "ג'נקשן סיטי" (City Junction). מבצע "סדאר פולס" (שבוצע בסופו של דבר) תוכנן להיות חלק ממבצע "ג'נקשן סיטי" ואמור היה להתמקד ב"משולש הברזל". הסיבה לשינוי בתוכנית היה מידע מודיעיני מדויק שהוצג בפני גנרל סימאן, מפקד IIFF, והוא ששיכנע אותו לעכב את מבצע "ג'נקשן סיטי" ולנהל קודם כול מבצע ממוקד ורחב היקף ב"משולש הברזל".¹⁴ במבצע "סדאר פולס" אמורים היו להשתתף דיוויזיות הרגלים 1

ו-25, החטיבות 175 ו-196, רג'ימנט הפרשים המשוריין 11 ודיוויזיית הרגלים 5 של צבא דרום-ווייטנאם. המבצע תוכנן במתכונת של פטיש וסדן. התוכנית הייתה לחסום את הגדה המערבית של נהר סייגון (שתשמש סדן) ובמקביל להפעיל כוחות ניידים בתוך המשולש שיהדפו את כוחות הווייטקונג לעבר הסדן. על פי התוכנית אמורים היו הכוחות האמריקניים להיכנס לתוך "משולש הברזל" הן בתנועה יבשתית ממזרח והן באמצעות הנחתתם ממסוקים ברחבי האזור. במקביל לכניסת הכוחות האמריקניים - כך הוחלט - יפוגו מהמשולש תושבי הכפרים.

למבצע תוכננו שני שלבים: לפני יום ה-"ע" (שנקבע ל-9 בינואר) ואחריו. בשלב הראשון (5-8 בינואר) היה על הכוחות לחסום את "משולש הברזל" ממערב, לאורך נהר סייגון. המשימה הזאת הוטלה על כוחות מדיוויזיה 25 ומחטיבה 196. קו החסימה (הסדן) התחיל בכפר בן-סוק וביער טאן-דיאן בקצה הצפון-מערבי של המשולש והסתיים בעיר בן-קו. לאחר שתושלם החסימה - כך נקבע - יחל השלב השני: החטיבה המשורינת 11 תחל להתקדם מערבה מאזור בן-קאט לעבר יער טאן-דיאן. במקביל יונחתו כוחות מחטיבה 173 ביעדים שונים בצפון המשולש ולאחר מכן יתקדמו דרומה במורד נהר סייגון ונהר טי-טין. השלב השני תוכנן להימשך בין שבועיים לשלושה שבועות.¹⁵

השלב הראשון של המבצע - 5-8 בינואר 1967

כאמור, השלב הראשון במבצע היה חסימת "משולש הברזל" לאורך הגדה המערבית של נהר סייגון. על כוחותיהן של דיוויזיה 25 ושל חטיבה 196 הוטלה המשימה לשלוט ולפקח על התעבורה בנהר סייגון, לערוך מבצעי "חפש והשמד" וסיורים במשך היום ולהניח מארבים בלילה. עד יום ה-"ע" הושגה המשימה המרכזית: חסימתו של נהר סייגון (מבצע "פיצ'בורג" - Fitchburg).

במקביל לפעולות במערב החלו גם דיוויזיה 1 והיחידות שצורפו אליה לנוע לעבר "משולש הברזל" (מבצע "ניאגרה פולס" - Niagara Falls). עד לתחילת המבצע פעלו כל הכוחות בשולי "משולש הברזל" במשימות "חפש והשמד" ופינוי אזרחים בכפרים העיקריים אל מחוץ לאזור המבצע. היחידות במזרח הכינו את עצמן לכניסה מסיבית לתוך המשולש, אך הן השתדלו לעשות זאת בלי לתת רמזים בנוגע לכוונותיהן. כך, למשל, רג'ימנט הפרשים המשוריין 11 (פחות גדוד) נערך לפעולה כ-100 ק"מ מ"משולש הברזל". הוא החל לנוע לעבר יעדיו רק ביום שבו החל המבצע והשלים את תנועתו בסופו של היום הראשון.¹⁶

במקביל לשני המבצעים המכניים הורה גנרל סימאן להפציץ באופן מסיבי את האזור שמצפון ל"משולש הברזל" שבו - להערכת פיקוד IIFF - נמצא רובו של רג'ימנט 272 של הווייטקונג. בעקבות ההפצצות - כך העריך המודיעין האמריקני - נסוגו יחידות הווייטקונג צפונה ולכן פחתו הסיכויים שהן יתקפו את הכוחות האמריקניים שיפעלו ב"משולש הברזל". כמו כן העריך המודיעין האמריקני שהווייטקונג לא ינהל קרבות בהיקף גדול, אלא יפעל במתכונת של גרילה, דהיינו יתמקד בעיקר בירי צלפים ובמארבים. עוד העריך המודיעין האמריקני שלוחמת הגרילה תנוהל מהכפר בן-סוק - מעוז ידוע של הווייטקונג. לפיכך הוחלט שכיבוש הכפר יהיה מהלך הפתיחה של המבצע כולו.

הכוונה הייתה לכבוש את הכפר במהירות - בין היתר באמצעות השגתה של הפתעה טקטית - ולפנות ממנו את האזרחים כדי להפחית באופן ניכר את ההתנגדות. האמריקנים גם קיוו שכביש מהיר ומפתיע יאפשר להם ללכוד מפקדים בכירים של הווייטקונג. כיבוש הכפר הוטל על אחד מגדודי של דיוויזיה 1 בפיקודו של לוטננט-קולונל אלכסנדר הייג (לימים שר החוץ בממשל הנשיא רייגן). בבוקר 8 בינואר הונחת הגדוד באמצעות ארמדת המסוקים הגדולה ביותר שנראתה עד אז בווייטנאם: 60 מסוקים הנחיתו ביעף אחד את כל הגדוד בשלוש נקודות מסביב הכפר. כדי להשיג הפתעה מוחלטת לא קדמו לנחיתה הרעשה ארטילרית או ריכוך מהאוויר. האמריקנים אכן השיגו הפתעה טקטית מוחלטת, והכפר נכבש ללא כל התנגדות.¹⁷

השלב השני של המבצע - 26-9 בינואר 1967

לאחר כיבושו של בן-סוק החלו הכוחות האמריקניים שנמצאו במזרח לנוע לעבר צפון "משולש הברזל". ההתקדמות הייתה באמצעות הנחתות סער נרחבות ממסוקים. אלה המחישו את הניידות הטקטית הגבוהה של צבא ארה"ב. כך, למשל, ב-9 בינואר הנחיתו האמריקנים שישה גדודים צפונית ליער טאן-דיאן. תפקידיהם של הגדודים האלה היו לטהר את האזור ולחסום את המבואות הצפוניים של המשולש. החל מ-9 בינואר החלו כל היחידות האמריקניות שהיו תחת פיקודה של דיוויזיה 1 לסרוק את חלקו הצפוני של "משולש הברזל". היחידות

פתח כניסה לאחת ממנהרות הווייטקונג
המנהרות, בניגוד לתפיסה המקובלת, לא שימשו ללחימה אלא למסתור ולמנוחה

נעזרו בכוחות הנדסה שביראו את היערות וסייעו למצוא את מקומות המסתור של הווייטקונג - ובמיוחד את המנהרות. כפי שהעריך המודיעין האמריקני מראש - אנשי הווייטקונג נמנעו מלנהל קרבות גדולים נגד האמריקנים, ולכן התאפיין המבצע בסדרה של היתקלויות של היחידות האמריקניות עם יחידות קטנות של האויב.

אחרי שהושגו היעדים הראשונים הופסק המבצע כדי לאפשר את פינויים של כל הכפריים מאזור הלחימה. לאחר השלמת הפינוי חודש המבצע (ב-11 בינואר), ועד לסיומו הוא היה מורכב מעשרות מבצעי "חפש והשמד" בתוך אזור לחימה מוגדר. במהלך המבצע חשפו הכוחות האמריקניים מאגרי מזון, נשק ותחמושת וחומר מודיעיני רב. כמו כן הם חשפו והרסו מערכות מנהרות רבות שלמעשה היו עיר תת-קרקעית שלמה ב"משולש הברזל". יש לזכור שהאזור היה מאחז גרילה חשוב כבר בתקופת המלחמה בצרפתים, ובמשך עשרות שנים הורחבה ושוכללה בו מערכת המנהרות.

הפעילות נגד המנהרות הייתה אחת המשימות החשובות ביותר של כוחות הנדסה במבצע. משימות נוספות שהוטלו עליהם היו חישוב שטחים והכנת משטחי נחיתה למסוקים. במשימות האלה השתמשו כוחות הנדסה בכלי צמ"ה מסוגים שונים, בין היתר בטנקים שהורכבו עליהם כפות של בולדוזרים.

המנהרות, בניגוד לתפיסה המקובלת, לא שימשו ללחימה אלא למסתור ולמנוחה. נוסף על כך הן שימשו מחסנים לוגיסטיים ושיכנו מפקדות. לכן היה חשוב לכוחות האמריקניים לסייר בתוך המנהרות ולתפוס בהן חומר מודיעיני. יש לציין שלוחמי וייטקונג שנשבו או שערקו לא ידעו לציין במדויק היכן נמצאים פתחי המנהרות. את המידע הזה סיפקו בעיקר שבויים ועריקים שהיו אחראים ללוגיסטיקה של הווייטקונג.¹⁸

ב-21 בינואר גילו הכוחות האמריקניים פתחי אוורור של מנהרה, ובימים שלאחר מכן נחשפה מערכת מנהרות ענפה בת שלושה מפלסים שכללה נוסף על מחסני מזון גם בית חולים. בסיור בתוך המנהרה נתפסו מסמכים רבים שמהם ניתן היה ללמוד על כוחו של הווייטקונג ב"משולש הברזל". כך צברו היחידות האמריקניות, ובמיוחד "עכברושי המנהרות",¹⁹ ניסיון מבצעי רב בכל הנוגע לזיהוי פתחי מנהרות, למבנה הפנימי שלהן ולגילוי מלכודות פתאים שהונחו בתוך המנהרות. לאחר גילוי מנהרה ועריכת סיור בתוכה היא פוצצה במגוון דרכים. אחת הדרכים הייתה לזמן הפצצה של המפציצים הענקיים מסוג B-52.

ההדף העצום של הפצצות שהם הטילו גרם לקריסת המנהרות. במהלך המבצע הפעילו האמריקנים גם לוחמה כימית שכללה בעיקר הפצצת אזורים נרחבים בגז מדמיע (מסוג CS) כדי לגרום לווייטקונג לנטוש את עמדותיו או למנוע ממנו להיכנס לאזורים מסוימים. הצוותים הכימיים של דיוויזיית הרגלים 1 ושל החטיבה המוטסת 173 גם זיהמו מאגרי אורז שנתפסו ואשר לא ניתן היה להעבירם.²⁰

תוצאות המבצע: דיון ומסקנות

בדומה למלחמת וייטנאם כולה - גם הישגיו של המבצע הזה שנויים במחלוקת. ההיסטוריה הרשמית של צבא ארה"ב קובעת שהמבצע היה מוצלח - בעיקר בגלל האבדות הכבדות בכוח אדם ובציוד שנגרמו לווייטקונג ובגלל הרס תשתיותיו ב"משולש הברזל". עם זאת המחקרים הרשמיים ערים לעובדה שהיחידות הסדירות של

חיילים אמריקנים לאחר הנחתתם ב"משולש הברזל"

המכה שספגו כוחות הווייטקונג הייתה כה קשה, עד כי מפקדים קומוניסטים הגדירו את המבצע האמריקני "אסון"

- תפיסת חומר מודיעיני רב שחשף את מערכת הצפנים של הווייטקונג, את תוכניות הפעולה שלו בהגנה ובהתקפה וכן את כוחו במחוזות הדרומיים של דרום-ווייטנאם.
 - למבצע הייתה השפעה פסיכולוגית קשה על אנשי הווייטקונג - מה שפגע במאמצי הלחימה שלו.
 - מבחינה מבצעית הושג שיתוף פעולה יעיל בין הכוחות האמריקניים לבין הכוחות של צבא דרום-ווייטנאם.
- בדו"ח המסכם שכתב דה-פוי על פעילותה של דיוויזיית חי"ר 1 הוא עוסק בעיקר בהיבטים המבצעיים (ברמה הטקטית) של הפעולה וקובע שמפקדת הווייטקונג ב"משולש הברזל" הושמדה בפעולה משולבת של כוחות חי"ר והנדסה ושל כוחות אוויר. לא רק מפקדת הווייטקונג נהרסה - הוא כותב - אלא נהרסו גם מקום המקלט המרכזי ואזור השליטה העיקרי של הווייטקונג בדרום. דה-פוי מדגיש שבעיניו המבצע היה מוצלח מאוד בראש ובראשונה בגלל המספר חסר התקדים של לוחמי וייטקונג שנכנעו במהלכו. בשום מבצע קודם שניהלו האמריקנים בווייטנאם לא נכנעו לוחמי וייטקונג רבים כל כך. העובדה שלוחמי וייטקונג הרימו ידיים בהמוניהם העידה - לטענת דה-פוי - על שבירת כוחו הצבאי והמורלי של הווייטקונג באזור. דה-פוי אומנם לא צפה שהמלחמה תסתיים במהירות בעקבות המבצע המוצלח, אך לטענתו מדובר היה בנקודת מפנה מכרעת באזור הפעילות של קורפוס 3.
- עמדת ההיסטוריה הרשמית של צבא ארה"ב בנוגע למבצע מסתמכת בעיקר על ניתוחיהם של מפקדי הצבא הבכירים שהשתתפו בו וכן על תוצאותיו המיידיות לאור המטרות שהציב וסטמורלנד. לפי הגישה

- הווייטקונג נמנעו מלהילחם והעדיפו לסגת עם הגעת הכוחות האמריקניים. ההיתקלויות היו ברובן ביוזמת האמריקנים.²¹
- הגנרלים וסטמורלנד וסימאן העריכו שהמבצע היה מוצלח מעצם העובדה שמדובר היה במתקפת פתע של קורפוס. הכוחות האמריקניים הצליחו לרכז מסה קריטית באזורים השונים - מה שמנע מהווייטקונג להתגונן באופן יעיל. הודות לריכוז הכוח והניידות הגבוהה - בעיקר באמצעות האיגוף האנכי - נפלו לידיהם שבויים רבים וערקו אליהם חיילי אויב רבים.²²
- מפקד חטיבת החי"ר 196 טען בדו"ח שלאחר הפעולה שכוחות החי"ר הממוכנים הוכיחו את עצמם בלוחמה מהסוג הזה - בעיקר הודות לניידות הגבוהה שלהם ולכוח האש שהיו מסוגלים לייצר. לדעתו, גדוד ממוכן מסוגל לשלוט ביעילות על שטח הכפול בגודלו מהשטח שעליו יכול לשלוט ביעילות גדוד חי"ר רגיל. לדבריו, התנועה המהירה ממקום למקום גרמה לווייטקונג לנוע מעמדותיו ובכך לחשוף את עצמו לאש ארטילרית ולהפצצות מהאוויר.
- וכך סיכם גנרל סימאן, מפקד קורפוס 2, את הישגי המבצע:²³
- הושמד בסיס פעולה חשוב של הווייטקונג, נהרסה תשתית אנושית ולוגיסטית שנבנתה במשך כ-20 שנה.
 - הושמדו מאגרי מזון - מה שמנע מאוחר יותר מהווייטקונג לפעול מהאזור. הערכת האמריקנים הייתה שנתפסו והושמדו כ-3,700 טון אורז - כמות המסוגלת להזין כ-13 אלף חיילים במשך שנה.
 - פינוי הכפריים מהאזור מנע תמיכה עממית עתידית באנשי הווייטקונג - תמיכה שלה זכו קודם לכן ואשר כללה מתן מזון, מחסה, טיפול רפואי, מודיעין וכוח אדם.

הזאת, המבצע אכן היה מוצלח. מטרתו הייתה להשמיד את תשתית הווייטקונג ב"משולש הברזל", וב-19 ימי המבצע אכן הצליחו הכוחות האמריקניים להרוס את התשתית המבצעית של הווייטקונג באזור: מערכת המנהרות נהרסה, ופונתה האוכלוסייה שתמכה בווייטקונג. במהלך ינואר 1967 נערכו עוד כמה מבצעים, אולם "סדאר פולס" היה המוצלח שבהם - בעיקר משום שכיוון נגד אזור מפתח אסטרטגי של הווייטקונג.

בניגוד להיסטוריה הרשמית של צבא ארה"ב, המחקרים השונים על מלחמת וייטנאם שעוסקים במידה זו או אחרת במבצע בוחנים גם אם היו לו הצלחות בטווח הארוך, כלומר ברמה האסטרטגית. ההיסטוריון הצבאי ספנסר טאקר טוען שמהבחנה הטקטית המיידית המבצע אכן היה מוצלח - בעיקר משום שהווייטקונג לא היה מסוגל לעמוד מול עוצמת האש והניידות של צבא ארה"ב. אך מיד לאחר שהכוחות האמריקניים נסוגו מ"משולש הברזל", חזר אליו הווייטקונג - מה שמנע מהאמריקנים לתרגם את המבצע (ואת הבאים אחריו) להצלחה ברמה האסטרטגית. זוהי גם עמדתם של פאלמר²⁴ ושל מחברי

מיד לאחר שהכוחות האמריקניים נסוגו מ"משולש הברזל", חזר אליו הווייטקונג - מה שמנע מהאמריקנים לתרגם את המבצע להצלחה ברמה האסטרטגית

הספר העוסק בלחימה על המנהרות בקו צ'י. מחברי הספר מדגישים שהמבצע לא השיג את יעדו - הריסת התשתית הפיזית של הווייטקונג - כיוון שכמה ימים לאחר נסיגת האמריקנים חזרו והתבססו באזור יחידות של הווייטקונג ושיקמו את בסיסיהן על פני השטח ומתחתיו. לדבריהם, מה שמעיד על הכישלון של האמריקנים יותר מכול הוא העובדה שההתקפות על סייגון במסגרת מתקפת טט (ינואר 1968) יצאו מ"משולש הברזל".²⁵

ההיסטוריון הצבאי אנדרו קרפיניץ' אף מרחיק לכת ואומר שמבצעים כאלה שירתו את האסטרטגיה של מפקד צבא צפון-ווייטנאם וו-נגוין גיאפ, שכן מטרתו הייתה למשוך את ארה"ב למבצעים בפרופריה, לגרום לה אבדות ולפגוע ברצונה להמשיך להילחם. לטענת קרפיניץ' שירתו המבצעים האלה של צבא ארה"ב מטרה נוספת של גיאפ: הם העסיקו את הגדודים של צבא ארה"ב בלחימה ולא במשימות פסיפיקציה, שלדעת גיאפ הזיקו הרבה יותר לכוחות הגרילה הקומוניסטיים בדרום.²⁶

בניגוד למחקרים שנסקרו לעיל ישנם מחקרים אחרים הטוענים שהמבצע היה מוצלח גם בטווח הארוך. דוידסון, בהסתמך על חומר מודיעיני שנתפס לאחר המבצע, אומר שמפקדים קומוניסטיים בדרום הגדירו את המבצע "אסון" לכוחות הווייטקונג ולצבא צפון-ווייטנאם. לדבריו, בעקבות המבצע העביר הפיקוד הקומוניסטי הבכיר את היחידות הסדירות שלו - יחד עם בסיסיהן העיקריים - לקמבודיה,

שכן הוא השתכנע בעקבות המבצע שאסור להציב את היחידות האלה בקרב האוכלוסייה האזרחית. כתוצאה מכך נשללה מיחידות הווייטקונג התמיכה הצבאית והלוגיסטית שהעניקו היחידות הסדירות. כך קרה שאל מול העוצמה האמריקנית התייצבו בעקבות המבצע רק יחידות לא סדירות שהאימון שלהן היה לוקה בחסר והציד שלהן היה דל. אלה ספגו מפלות קשות, והמורל שלהן החל להתערער. לדעת דוידסון, האסטרטגיה של גיאפ להסתמך אך ורק על לוחמת גרילה נחלה בתחילת 1967 כישלון אחר כישלון. לדבריו, "וסטמורלנד קבע את כללי המשחק וניצח בו".²⁷ ייתכן שכישלונה של אסטרטגיית הגרילה היה אחד הגורמים שדירבנו את הקומוניסטים להנחית שנה לאחר מכן מתקפה רחבת היקף - היא מתקפת הטט.

סטנטון כותב שמבצע "סדאר פולס" והמבצע שנוהל בעקבותיו, "ג'נקשן סיטי", דחקו את דיוויזיה 5 של הווייטקונג אל תוך קמבודיה, ובכך הוסרה למעשה הסכנה מעל סייגון.²⁸

לא ניתן להכריע בוויכוח הזה, שכן הצלחותיו ארוכות הטווח של המבצע אינן חד-משמעיות. במשך כל 1967 יזמו האמריקנים מתקפות נרחבות ברחבי דרום-ווייטנאם. המגמה ההתקפית של האמריקנים נבלמה רק עם תחילתה של מתקפת טט. הכוח הקומוניסטי שהשתתף במתקפה הזאת היה מורכב בעיקר מיחידות סדירות של הווייטקונג ושל צבא הצפון שפלשו מלאוס ומקמבודיה. אזורי ההיערכות שמחוץ לדרום-ווייטנאם היו מחוץ לתחום הפעילות הצבאית הקרקעית האינטנסיבית של ארה"ב²⁹ - בשל רצונה למנוע את התרחבות המלחמה בדרום-מזרח אסיה - ולכן הפכו הבסיסים בלאוס ובקמבודיה לחוף מבטחים בעבור הכוחות הקומוניסטיים. לאחר שכוחות ארה"ב התאוששו מההלם הראשוני של מתקפת טט, הם פתחו במתקפת נגד ובמהלכה פגעו כה קשה בווייטקונג, עד כי במחצית השנייה של 1968 הוא חדל למעשה להיות איום אסטרטגי על דרום-ווייטנאם, ונטל הלחימה הוטל בעיקר על היחידות הסדירות של צבא צפון-ווייטנאם. אך גם כוחו של צבא הצפון נפגע קשות, ורק באמצע 1972 עלה בידי להנחית מתקפה גדולה נוספת. גם זו נבלמה באמצעות עוצמת האש של האמריקנים.

אך למרות ההצלחות של 1967 וריסוק מתקפת טט, הרי במחצית השנייה של 1968 שינתה ארה"ב את היערכותה בדרום-ווייטנאם עם תחילת תהליך הווייטנאמיזציה, כלומר הפינוי ההדרגתי של הכוחות האמריקניים מווייטנאם והעברת האחריות המבצעית לידי הכוחות של צבא דרום-ווייטנאם. בשל ההשתלשלות הזאת של האירועים לא ניתן, לדעתי, לקבוע באיזו מידה הצליח המבצע גם בטווח הארוך. אולם אם מקבלים את הקביעה שלא הייתה בכוונת הפיקוד האמריקני להכריע את המלחמה באמצעות המבצע הזה אלא בסדרה של מבצעים, דהיינו באמצעות מלחמת התשה, הרי שניתן לקבוע שהמבצע היה מוצלח והשיג את מטרותיו.

"סדאר פולס" הוא דוגמה מצוינת למבצע בעצימות גבוהה נגד כוח גרילה. האמריקנים עשו במהלכו מה שכל כוח סדיר שואף לעשות בנסיבות כאלה: להביא לידי ביטוי את יתרונותיו הגדולים - בכוח אש, בניידות ובטכנולוגיה מתקדמת - על פני כוחות הגרילה. לכוחות הווייטקונג לא היה מענה ליתרונות האלה של האמריקנים, והם אכן ספגו מכות קשות מאוד. אולם הניצחונות הטקטיים של 1967 וכן

מתקפת הטט בינואר 1968 - חיילים אמריקנים תחת אש בהואה ההתקפות על סייגון במסגרת מתקפת הטט יצאו מ"משולש הברזל" - עדות לכישלון האסטרטגי של מבצע "סדאר פולס"

13. Joseph A. McChristian, *The Role of Military Intelligence 1965-1967*, Washington D.C., Government Printing Office 1994, pp. 116-125
14. Bernard W. Rogers, *Cedar Falls – Junction City: A Turning Point*, Washington D.C., Department of the Army, 1989, pp. 18-19
15. Tucker, *Encyclopedia*, pp. 65-66: המבצע ראו: 65-66
16. Rogers, *Cedar Falls*, pp. 25-29
17. MacGarrigle, *Combat Operations*, pp. 100-101
18. Rogers, *Cedar Falls*, p. 67
19. כך כונו לוחמי ההנדסה שתפקידם היה לזחול בתוך המנהרות. לבירור מקורו של השם ראו: p. 92, *The Tunnels of Cu Chi*, Mangold and Penycate
20. Rogers, *Cedar Falls*, p. 71
21. Rogers, *Cedar Falls*, p. 74; MacGarrigle, *Combat Operations*, pp. 111-112
22. Rogers, *Cedar Falls*, pp. 75-76. במהלך המבצע נהרגו 750 חיילי וייטקונג, 280 נפלו בשבי, ו־540 ערקו.
23. Rogers, *Cedar Falls*, pp. 77-78
24. Dave R. Palmer, *Summons of the Trumpet*, Novato, Presidio Press, 1995, p. 139
25. Mangold and Penycate, *The Tunnels of Cu Chi*, pp. 174-175
26. מטרותן של פעולות הפסיכיקציה הייתה לנתק את הקשר שבין האוכלוסייה האזרחית לבין לוחמי הגרילה. על כך ראו: טל טובי, **כמו לאכול מרק בסכין: הניסיון האמריקני בווייטנאם 1973-1959**, תל־אביב, 2006, עמ' 69-78. כן ראו: p. 192, *The Army and Vietnam*, Krepinevich
27. Davidson, *Vietnam at War*, p. 429
28. Shelby L. Stanton, *The Rise and Fall of an American Army – U.S. Armed Forces in Vietnam 1965-1973*, Presidio Press, Novato, 1985, p. 135
29. בלאוס ובקמבודיה, שם עבר נתיב הו צ'י מין - נתיב ההספקה מצפון־וייטנאם לדרום - פעלו בעיקר כוחות חיל האוויר וכן הכוחות המיוחדים בניסיון לעצור את זרם כוח האדם והאספקה מהצפון לדרום.

שבירת מתקפת טט (1968) לא הביאו לארה"ב את הניצחון המיוחל, שכן היא נכשלה בתרגום ההישגים המיידיים בשדה הקרב לניצחון ברמה האסטרטגית – ניצחון שאותו היא יכולה הייתה לתרגם להישג מדיני. הלקח הוא אפוא שכדי להביס כוח גרילה צריך הרבה יותר מאשר סדרה של ניצחונות צבאיים - מוחצים ככל שיהיו.

הערות

1. ראו: Russell W. Weigley, *The American Way of War*, Bloomington, 1973, pp. 128-152
2. לסקירה ממצה של תורת שלושת השלבים של מאו דזה דונג ראו: יהושפט הרכבי, **מלחמה ואסטרטגיה**, תל־אביב, מערכות, 1990, עמ' 197
3. Andrew F. Krepinevich, *The Army and Vietnam*, Baltimore, Johns Hopkins University Press, 1986, pp. 168-172; טל טובי, "המערכה ביא דראנג ועיצוב אופיה של מלחמת וייטנאם", **מערכות** 388, 2003, עמ' 30-24
4. Bruce Palmer, *The 25-Year War*, New York, University Press of Kentucky, 1984, p. 58. על טקטיקת "חפש והשמד" ראו: Spencer C. Tucker (ed.), *The Encyclopedia of the Vietnam War*, Oxford, Oxford University Press, 2000, p. 373
5. ויליאם וסטמורלנד, **חייל מדווח**, תל־אביב, מערכות, 1979, עמ' 137
6. Tucker, *Encyclopedia*, p. 373
7. Spencer C. Tucker, *Vietnam*, Lexington, University Press of Kentucky, 1999, p. 129; Krepinevich, *The Army and Vietnam*, p. 191
8. Krepinevich, *The Army and Vietnam*, p. 190
9. Phillip B. Davidson, *Vietnam at War*, Oxford, Oxford University Press, 1991, pp. 425-426
10. Krepinevich, *The Army and Vietnam*, p. 190
11. George L. MacGarrigle, *Combat Operations – Taking the Offensive*, Washington D.C., U.S. Army Center of Military History, 1998, p. 95
12. Tom Mangold and John Penycate, *The Tunnels of Cu Chi*, New York, Berkley Books, 1985, pp. 160-161